153. rocznica urodzin i 83. rocznica śmierci Generała Józefa Dowbora Muśnickiego

Generał Józef Dowbor Muśnicki

Józef Dowbor Muśnicki urodził się 25 października 1867 r. w Garbowie (ówczesny pow. sandomierski), w rodzinie Romana i Antoniny z Wierzbickich. Uczęszczał do gimnazjum rosyjskiego w Radomiu.

Po skończeniu 4 klas wstąpił do Korpusu Kadetów im. Mikołaja I w Petersburgu, który ukończył w 1886 r., uzyskując stopień podoficera. Dalszą naukę kontynuował w Konstantynowskiej Szkole Wojskowej, również w Petersburgu. Po ukończeniu (w 1888 r.) szkoły oficerskiej otrzymał stopień podporucznika i przydział do 140 Zarajskiego Pułku Piechoty w Kastromie (nad Wołgą). 7 sierpnia 1891 r. mianowany został porucznikiem. Po 6-letniej służbie na Syberii otrzymał nowy przydział do 11 Pułku Grenadierów w Jarosławiu, gdzie pełnił służbę przez następne 3 lata. Wyjątkowe zdolności i chęć wszechstronnego opanowania ścisłej wiedzy wojskowej spowodowały, że postanowił wstąpić do Akademii Sztabu Generalnego w Petersburgu. Wobec trudności stawianych Polakom – katolikom, zmienił wyznanie (kalwin) i po złożeniu egzaminów został przyjęty (9 października 1899 r.). Akademię ukończył 28 maja 1902 r. z wyróżnieniem.

Kampanię rosyjsko-japońską 1904 r. odbył na stanowisku oficera do zleceń przy I Syberyjskim Korpusie. Po zawarciu w 1905 r. pokoju z Japonią, skierowany został do Harbina, z nominacją na stanowisko szefa sztabu Korpusu Wojsk Nadgranicznych (Zaamurski Okręg Wojskowy), z zadaniem opracowania ochrony szlaku kolejowego w Mandżurii. 23 lipca 1906 r. przeniesiono go do organizującego się Irkuckiego Okręgu

Wojskowego, a 2 marca 1908 r. do sztabu X Korpusu w Charkowie, jako oficera do specjalnych zleceń. 9 listopada 1910 r. otrzymał nominację na szefa sztabu 11 Dywizji Piechoty. 30 kwietnia 1912 r., na własną prośbę, przeniesiono go na to samo stanowisko do 7 Dywizji Piechoty do Woroneża, z którą po wybuchu wojny wyruszył na front.

Podczas działań wojennych, odznaczając się śmiałą inicjatywą i osobistą odwagą, przyczynił się do szeregu sukcesów odnoszonych na froncie, m.in. doprowadził do rozbicia (27 lipca 1914 r.) austriackiego korpusu kawalerii gen. Wittmanna w okolicy wsi Telatyn, a w dniu następnym austriackiej 15 Dywizji Piechoty w rejonie wsi Hopki. Za atak przeprowadzony na pozycje austriackiego II Korpusu pod Majdanem Górnym (na północ od Tomaszowa) otrzymał najwyższą nagrodę za waleczność – Złoty Oręż św. Jerzego. Odnosił także sukcesy podczas walk z niemieckimi oddziałami pod Łodzią, przyczyniając się do rozbicia brygady piechoty gen. Paczeńskiego pod Widawą i dywizji piechoty pod Bełchatowem. Po pogromie wojsk rosyjskich pod Łodzią, 29 listopada 1914 r. mianowany został dowódcą 14 Pułku Strzelców Syberyjskich, którym dowodził do 11 września 1915 r. W bitwie pod Przasnyszem (na północ od Warszawy), w czasie forsowania rzeki Orzyc, pod wsią Podosie został ranny i leczył się w szpitalu w Moskwie. Po powrocie do pułku walczył nadal na froncie niemieckim. Po klęsce wojsk rosyjskich w Galicji, 14 Pułk Strzelców Syberyjskich przerzucony został do Chełmna, wycofując się w walce przez Kłodawę do Brześcia. Z twierdzy brzeskiej pułk skierowany został nad rzekę Dźwinę, gdzie Dowbor Muśnicki został ciężko kontuzjowany. 15 sierpnia 1915 r. awansowano go do stopnia generała podporucznika, a miesiąc później otrzymał przydział do sztabu I Armii jako generał do specjalnych zleceń. W lutym 1916 r. na czele 123 Dywizji Piechoty wyruszył do Azji Mniejszej gdzie walczył z wojskami tureckimi, w listopadzie skierowano go ponownie na front niemiecki. Jako dowódca 38 Dywizji Piechoty walczył pod Rygą. W styczniu 1917 r. mianowany został szefem sztabu I Armii, a 5 maja, awansując na generała porucznika, otrzymał dowództwo 38 Korpusu, z którym przełamywał pozycje niemieckie pod Krewem.

Po rewolucji lutowej 1917 r. wśród znajdujących się w Rosji Polaków odżyła idea utworzenia własnej siły zbrojnej. Zabiegi w tym celu czyniły koła związane z Narodową Demokracją. Upadek caratu i przychylna postawa Rządu Tymczasowego umożliwiły realizację tego zamysłu i na zjeździe Wojskowych Polaków (czerwiec 1917 r.) powołano Naczelny Polski Komitet Wojskowy (Naczpol) oraz podjęto uchwałę o sformowaniu na początek jednego korpusu polskiego. Naczpol zaproponował Dowbor Muśnickiemu (13 lipca 1917 r.) objęcie dowództwa nad Korpusem Polskim. Stanowisko to objął 6 sierpnia 1917 r., przystępując energicznie do formowania na Białorusi trzydywizyjnego korpusu. I Korpus Polski w szczytowym okresie wynosił ok. 30 tys. żołnierzy. Po wybuchu rewolucji październikowej Dowbor Muśnicki popadł w konflikt z władzą bolszewicką i otrzymał rozkaz demobilizacji korpusu, któremu się nie podporządkował. Doszło wówczas do szeregu starć zbrojnych z oddziałami bolszewickimi (m.in. zajęcie twierdzy w Bobrujsku). W pokoju brzeskim bolszewicka Rosja odstąpiła zdobyty przez Polaków Bobrujsk Niemcom. Dowbor Muśnicki nie uzyskawszy poparcia od Rady Regencyjnej, został zmuszony do złożenia broni Niemcom. Po tym wydarzeniu, powrócił do Polski i zamieszkał w Staszowie pod

Sandomierzem.

W dniu 6 stycznia 1919 r. otrzymał wezwanie od Naczelnej Rady Ludowej do objęcia dowództwa nad powstaniem wielkopolskim. Muśnicki udał się najpierw do Warszawy, gdzie odbył rozmowę z Józefem Piłsudskim, który potwierdził nominację NRL, a następnie do Poznania, gdzie przybył 8 stycznia. Oficjalnie stanowisko dowódcy przejął od mjr. Stanisława Taczaka 16 stycznia. Kontynuował on organizację Armii Wielkopolskiej, wprowadzając m.in. obowiązkową służbę wojskową i powołując pod broń 11 roczników rekrutów, dzięki czemu udało mu się stworzyć blisko 100-tysięczną armię. Jako dowódca popierał idee rozszerzenia powstania na Pomorze i ofensywę w kierunku Gdańska, sprzeciwiając się jednocześnie uszczuplaniu Armii Wielkopolskiej poprzez posyłanie oddziałów na wschód. W marcu 1919 r. został awansowany na generała broni. Następnie przeprowadził proces integracji Armii Wielkopolskiej z resztą WP, pozostając faktycznym jej dowódcą jako dowódca Frontu Wielkopolskiego. Ostatecznie front wielkopolski uległ likwidacji w marcu 1920 r., a Dowbor Muśnicki został praktycznie bez przydziału. Wobec klęsk ponoszonych przez wojska polskie na wschodzie, zwracał się bezskutecznie o przydział do tworzonej Armii Ochotniczej. Nie przyjął oferowanego mu stanowiska ministra spraw wojskowych, ani dowództwa frontu północnego. W momencie zagrożenia ofensywą bolszewicką, w lipcu 1920 r., przebywał w majątku Lusowo (przemianowanym później przez niego na Batorowo) pod Poznaniem.

Ostatnie siedemnaście lat życia zajmował się gospodarowaniem na roli, porządkowaniem akt I Korpusu Polskiego i Wojsk Wielkopolskich oraz prowadzeniem pamiętników, które ukończył w 1932 r. Dwukrotnie brał udział w wyborach do sejmików powiatowych i kilkakrotnie do gminnych, patronował Stowarzyszeniu Dowborczyków. Podczas zamachu Piłsudskiego (maj 1926 r.) przybył do Poznania, gdzie otrzymał propozycję, by w obronie rządu stanąć z gen. Hallerem na czele Armii Ochotniczej. Skończyło się jednak na zamiarach. Zmarł po długiej chorobie 26 października 1937 r. w swoim majątku w Batorowie. Pochowany został na cmentarzu parafialnym w Lusowie. Był odznaczony następującymi orderami i medalami: rosyjskimi – Orderem Wojennym św. Jerzego (IV kl.), Złotym Orężem św. Jerzego (tzw. „Złotą Szablą”), Orderem św. Stanisława (III kl.), Orderem św. Włodzimierza (3 i 4 stopnia), Orderem św. Anny (IV kl.); chińskim – Orderem Podwójnego Smoka (3 stopnia, III kl.); włoskim – Krzyżem Orderu Korony Włoch (III kl.); brytyjskim – Krzyżem Towarzysza Orderu Łaźni oraz łotewskim – Krzyżem II stopnia. Polskie odznaczenia państwowe otrzymał pośmiertnie: Krzyż Wielki Orderu Odrodzenia Polski (1998) i Order Orła Białego (2018).

Dr Rafał Sierchuła, Oddziałowe Biuro Badań Historycznych IPN w Poznaniu